

O'ZBEKISTONDA NAQQOSHLIK SAN'ATI VA YETAKCHI NAQQOSHLAR TARIXI VA RIVOJLANISHI

Xulkar Zoxid qizi Xudoyberdiyeva

Toshkent kimyo texnologiya instituti Shahrisabz filiali o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

O'zbek xalqining ko'p asrlik tarixida xalq amaliy bezak san'ati madaniy merosimizning asosiy qismini tashkil etadi. O'zbek diyorida vujudga kelib, gullab yashnagan amaliy san'at turlari bemisil va betakrorligi bilan dunyoga mashhur. Bu taraqqiyot bosqichi haqida fikr yuritar ekanmiz, O'zbek amaliy bezak san'atining kelib chiqishi insoniyatning ilk davri, ya'ni ibtidoiy jamoa davriga borib taqalishining guvohi bo'lamiz.

Kalit so'zlar: san'at, ijod, tarix, fan, rassomchilik.

KIRISH

O'lkamiz zaminidagi arxeologik qazishlar natijasida topilgan yodgorliklarning guvohlik berishicha, insonning jismga badiiy ishlov berish usulida buyum yaratish faoliyati tosh asridayoq boshlanib, asrlar osha hozirgacha davom etib kelmoqda.

Bizgacha ibtidoiy jamoa tuzumida ashyoviy dalillar -mehnat va ov qurollari, uy-anjom va bezak buyumlari, odamlar yashagan manzil qoldiqlari yetib kelgan. Tuproq ostida qolib ketgan tarixiy yodgorliklar odam va hayvonlar jasadining qoldiqlari, Qor va yerto'la devorlariga chizilgan surat va bo'rtma tasvirlar ibtidoiy jamoa davri tarixini o'rganishning muhim manbai hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Paleolit davrida amaliy-dekorativ san'at namunalari ham keng tarqala boshladi. Buyumlarni naqsh bilan bezashga, turli taqinchoqlarga, tumorlarga ehtiyoj paydo bo'lganligi arxeologlar tomonidan topilgan ashyoviy buyumlarda namoyon bo'lmoqda. Odamlarning o'troq holga o'tishlari, tabiat qonun-qoidalarini kuzatish simmetriya, ritm, shakl tuyg'ularini o'sishiga sabab bo'ldi. Bir xil elementlarning tekis qaytarilishi yoki oralab kelishi asosida vujudga keladigan o'ziga xos naqqoshlik san'atini maydonga keltirdi. Naqqoshlik yangi tosh (neolit) asrida keng yoyildi, dekorativ-amaliy san'atning taraqqiy etishga ta'sir ko'rsatdi va yordam berdi. Kulolchilik va boshqa buyumlarni naqsh

bilan bezash keng tus oldi. Parallel, spiralsimon va to'liqsimon chiziqlar, aylanalar shu davrdagi ko'pgina naqshlarning asosini tashkil etadi. Geometrik naqshlar asta-sekin sxematik odam, hayvonlar va o'simliklar dunyosidan olingan shakllar bilan boyitilib, mazmunan kengayib bordi. Uning elementlari koinot kuchlarining ramziy belgilarini aks ettira bordi. Masalan, rozetka-quyosh ramzi, to'liqsimon chiziq- harakat, suv ramzi va hokazo.

Naqqoshlik san'ati endilikda dekorativ funksiyani bajaribgina qolmay, balki shu bilan birga, kishilarning Qoyaviy va falsafiy tushunchalarni ham ifodalay boshladi.

Bronza asrida O'rta Osiyoda kulolchilik yanada rivojlandi. Kulolchilik dastgohlarining yuzaga kelishi esa, yaratilgan buyumlarning yanada nafis va go'zal bo'lishini ta'minladi. Chustdan topilgan qizil fonga qora bo'yoqlar bilan rasm va naqshlar ishlagan sopol buyumlar diqqatga sazovordir.

Temir asrida ham dekoartiv-amaliy san'at yetakchi o'rinni egallaydi. Bezash ishlarida geometrik naqshlardan tashqari, syujetli kompozitsiyalardan foydalanish alohida rivojlangan.

O'rta Osiyoning qadimgi davri san'ati va madaniyatini o'rganishda yer ostidan, qabrlardan topilgan turli dekorativ amaliy san'at namunalari, jang, ov va mehnat qurollari ham muhim rol o'ynaydi. Sopol buyumlar, bronza, oltin, kumushdan ishlangan, kishilar ehtiyoji uchun ishlatiladigan buyumlar yuzasi naqshlar bilan bezatilgan, bo'rtma tasvir va haykallar bilan pardoqlangan. Ayrim buyumlar yuzasiga esa hayotiy voqyealar aksi tushirilgan. Ana shu daliliy materiallar o'tmish san'ati va madaniyati, kishilarning estetik, badiiy qarashlarini bilishga xizmat qiladi.

O'zbekiston hududida arxeologik qazilmalardan Xorazm, So'g'd, Baqtriya va boshqa viloyatlarda naqqoshlik san'atining rivojlanganligi ma'lum. Surxondaryo viloyatidagi Fayoztepa (I-II asr), Dalvarzintepa (I-asr) budda ibodatxonalarida qazilmalaridan topilgan rasm, naqsh qoldiqlari buning yaqqol dalilidir.

Eramizdan avvalgi IV-VI asrlarda O'rta Osiyodagi badiiy hayot va madaniyatni tushunishda Amudaryoning yuqori oqimi tomonidan topilgan "Amudaryo boyligi" (Oks boyligi) muhim o'rinni egallaydi. Hozirgi kunda Londondagi Britaniya muzeyida saqlanayotgan bu yodgorliklar ichida oltindan yasalgan haykallar, turli ko'za, bilaguzuk, uzuk, muhr, tangalar, oltindan yasalgan arava va qurollar diqqatga sazovordir.

Buyuk sarkarda Iskandar Zulqarnay (Aleksandr Makedonskiy) eramizdan avvalgi IV asrlarda Axmoniyilar davlatini tor-mor etib, O'rta Osiyo yerlarining

ko'pgina qismini o'ziga qaratib oldi. Faqat Xorazm, Farg'ona va Sirdaryo bo'yidagi ko'chmanchi qabilalargina o'z mustaqilligini saqlab qoldi.

Amaliy san'atga bu qadar chuqur falsafiy yondoshish natijasida shartlilik, stilizasiya - ramziylikka asoslangan badiiy bezak asarlari yaratish kuchaygan. Ushbu tarixiy omil o'zbek milliy bezak san'atining gurkirab rivojlanishiga turtki bo'lgan va hozirda jahonga mashhur me'morchilik yodgorliklarimiz ulardagi ganchkorlik, koshinkorlik, naqqoshlik, xattotlik, tosh-taroshlik va boshqa turdagi san'atlarning ajoyib darajada uyg'unligidan va mujassamligidan dalolatdir. Xalq amaliy bezak san'ati kishilarning ma'naviy olamini boyitadi, badiiy didini shakllantiradi, ruhiyatini tarbiyalaydi. Shuning uchun ham o'zbek xalq amaliy san'ati kishilarni badiiy-ahloqiy, umuminsoniy tarbiyalab, ularning ilmiy dunyoqarashlarini shakllantirishda, hamda madaniy darajasini oshirishda eng zarur manbalardan biri hisoblanadi.

Yaqin o'tmishda o'zbek amaliy bezak san'atining eng rivojlangan naqqoshlik, ganchkorlik, tosh va suyak o'ymakorligi, kandakorlik, pichoqchilik, bo'yrachilik, zargarlik, kashtachilik, zardo'zlik, gilamdo'zlik, kigizchilik, savatchilik kabi turlarining o'ziga xos bajarish texnologiyalari, haqiqiy milliy nomlari, ularga xos atamalar, bu san'atlarga xos maktablar, uslublar hamda shu sohalarda nom qozongan ustalarning xizmatlari butun jahonga dong'i ketgan.

O'rta Osiyo naqqoshlik san'ati qadimdan dunyoga mashhur. O'tmishda ota-bobolarimiz qurgan muhtasham binolar hozirgi kungacha maftunkor jilvasini yo'qotmagan. Yuksak did bilan ishlangan naqshlar hozirgacha bizni hayratga solib kelmoqda. Naqsh arabcha tasvir, gul degan ma'noni bildirib, u qush, hayvonot, o'simlik dunyosi, geometrik va boshqa turli shakllarning ma'lum tartibda takrorlanishidan hosil qilingan bezakdir.

Islom talablariga buysunish oqibatida jonivorlar, parrandalar va odamlarni tasvirlash yo'qolib borib naqqoshlik rivoj topdi. Arab yozuvi o'zlashtirildi. Natijada naqshlar bilan unvonli yozuv (epigrafika) uslubi paydo bo'ldi. Arab yozuvi naqshlar bilan birga chizildi. Arab yozuvi ham bezak, ham duo-afsunlar vazifasini bajardi.

Naqqoshlik xalq-amaliy bezak san'atning bir turi sifatida qadimdan o'zbek madaniyatining muhim bo'lagi hisoblanadi. Ko'p asrlar mobaynida uning badiiy an'analari vujudga keldi va rivojlandi. Naqshlarda san'atning boshqa hamma turlaridan farqli ravishda avlodlarning chambarchas bog'liqligini, milliy an'analarning davomiyligini ko'rish mumkin. Naqqoshlik an'analari san'atning ana shu turini o'rganish metodlari sifatida ham bobodan

otaga, otadan o'g'ilga o'tib kelgan. Ana shu davomiylik tufayli naqqoshlik san'ati hozirgacha saqlanib kelmoqda. Naqshning eng yaxshi namunalari boy ijodiy fantaziya orqali birlashtirilgan shakllarning maqsadga muvofiqligi va go'zalligi bilan farqlanadi. Bunda xalq ustalarining atrof muhitga qarashlaridagi tafovut aks etadi. Naqshdagi chizgilar o'yini musiqadagi ohang singari, qo'shiq va ertak kabi "xalq hayotiy tajribasining katta umumlashmasidan" tarkib topgandir.

Badiiy naqqoshlik ranglarning uyg'unligida va o'ziga xos kompozitsiyalarda go'zallik yaratish san'atidir. Naqqosh usta o'z ishida ranglarning tabiiy jilosidan va uyg'unligidan, bejirim shakldan, material fakturasidan mohirlik bilan foydalanib yorqin ifodalikka erishadi.

O'zbekistonning an'anaviy me'morchiligida naqqoshlik asosan shiftlarni, jimjimador araqilarni, saroy ustunlarini, masjidlar, maktablar, boylarning uylari, yog'ochdan yasalgan buyumlarni bezashda qo'llangan. Nozik o'simliksimon-geometrik naqshdagi o'zaro singib ketgan novdalar, shoxlar va hashamatli tasvirlangan gullarning ritmik harakati, o'zbek ustalarining ishlaridagi islimi va garih naqshlarining klassik motivlari shiftlarning shakliga moslangan. Naqsh ko'proq interyerlarni va yopiq ayvon, peshayvonlarni bezashga xizmat qiladi.

Hozirgi paytda naqshdan me'morchilikda, uy jihozlari, sovg'alar, mayda yog'och o'yinchoqlar, musiqa asboblari va turmushda kerakli buyumlarni bezashda foydalaniladi.

Badiiy naqqoshlik san'ati hozirgi kunda keng tus olmoqda. Matbuot, radio, televideniye, kino orqali kishilar ana shu san'at namunalari va uning xalq ustalari bilan tanishmoqdalar. Bu san'atkorlar orasida O.Qosimjonov, Ye.Raufov, A.Boltayev, S.Norqo'ziyev, A.Azimov, A.Isayev, B.Abdullayev, T.To'xtaho'jayev, J.Xakimov, Z.Bositxonov, M.To'rayev, T.Ahmedov, K.Karimov, A.Ilhomov va boshqalar bor. Xalq ustalarimizning, ulardan ta'lim olgan shogirdlarning ishlarini Toshkentdagi amaliy san'at muzeyida, ko'rgazma zallarida, badiiy salonlarda, shuningdek, turar-joy va jamoat binolarida, masalan, Toshkent Davlat sirki, Alisher Navoiy nomidagi opera va balet teatri, Milliy akademik drama teatri, Temuriylar tarixi muzeyi, Oliy Majlis va Shahar Hokimiyati binolari, metro stansiyalari, mehmonxonalar, kabi ma'muriy va maishiy inshootlarda ko'rish mumkin. Hozirgi vaqtda maktablarda va maktabdan tashqari muassasalarda to'garaklar tarmog'ini iloji boricha kengaytirish vazifasi qo'yilmoqda. Xalq naqqoshlik san'atini o'rganish o'quvchilarda badiiy didni, mehnatsevarlikni rivojlantirishga va qator

foydali bilim hamda malakalarni tarkib toptirishga xizmat qiladi. Ularning ijodiy qobiliyatlarini aniqlash va o'zlashtirishga yordam beradi.

Naqqoshlik maktablari. Xonliklar davrida xalq amaliy san'ati ustalari Xiva, Qo'qon, Buxoro, Samarqand kabi shaharlarga yig'ila boshladilar. Ko'pincha Farg'ona va Buxoro naqqoshlari Samarqandga, Qo'qon, Marg'ilon ustalari Toshkentga kelib ko'pgina binolarni bezar edilar. Bu esa naqqoshlik maktablarining yanada rivojlanishiga, o'ziga xos kompozitsiyalarning yaratilishiga, ranglar majmuasini yanada boyitishda juda katta rol o'ynaydi. Lekin bu naqshlar bir-biriga o'xshasada, har bir naqqoshlik maktabi o'zining alohida kompozitsiyasi, ish uslubi, rang koloriti bilan ajralib turadi.

Toshkent naqqoshlik maktabi. Toshkent naqshlari o'zining nafisligi va ranglarning bir-biriga asta-sekin o'tishi, aniq bir koloritga qat'iy rioya qilinishi, geometrik va o'simliksimon naqshlarning ko'p ishlatilishi bilan ajralib turadi. Naqshlar ko'pincha yashil gammada ishlanadi. Islimiy naqshlarda oygul, paxta, bofta, uch barg, shukufta, bargli gul va boshqa elementlar aniq stillashtirilgan murakkab girih naqshlari ham keng qo'llanilgan.

Naqqosh ustalardan Olimjon Qosimjonov, Yoqubjon Raufov, Jalil Xakimov, Toir To'xtaxo'jayev, Zokir Bositxonov, Maxmud To'rayev, Anvar Ilhomov, Komil Karimov, va boshqalar Toshkent naqqoshlik maktabi asoschilaridirlar.

Yo.Raufov tojik naqqoshlik maktabining ananalarini saqlagan holda ajoyib kompozitsiyalar yaratgan. Ijodkor o'zbek-tojik naqshlarining boy madaniy merosidan mohirona foydalanib, ko'pgina islimiy va geometrik naqsh kompozitsiyalarini yaratdi. Uning naqshlari ranglarining yorqinligi hamda bir-biriga uyg'unligi bilan ajralib turadi. U o'z kompozitsiyalarida yangi-yangi elementlarni kashf etgan. Yo.Raufov naqshlarni bo'rttirib, kundal texnikasidan ham foydalandi. T.To'xtaxo'jayev murakkab uslubdagi naqsh kompozitsiyalarini tuza olgan. Ustaning oltinsimon-jigarrang koloritdagi naqshi Toshkent naqqoshlik maktabining rivojlanishida qo'yilgan yangi bir qadam bo'ldi.

O'zbek naqqoshlik maktabini rivojlantirishda samarali hissa qo'shgan Olimjon Qosimjonovning talantli shogirdi, naqqoshlik bo'yicha o'ziga xos maktab yaratgan, juda ko'p shogirdlarning ustozisi - O'zbekiston xalq rassomi Jalil Xakimovdir. Ota-bobolarimizni qadimdan yaratib kelgan naqshlarini qayta tiklashda ustaning xizmatlari kattadir. J.Xakimovning naqshlarini e'tibor berib kuzatsak, undagi naqshlar elementlarga boyligi, aniq, rovonligi, yorqin yashil koloritda bo'lishi bilan ajralib turadi. U gulli girih kompozitsiyalarini juda ko'p

ishlagan. J.Xakimov o'zbek milliy naqqoshlik san'ati an'alarini puxta egallagan, uni samarali davom ettirgan san'atkordir. Usta naqshlagan xontaxta, kursi, quticha va boshqa buyumlar dunyoning ko'pgina davlatlarida yuqori baholangan. Uning ijodi Sharq an'analari ruhida rivojlandi, tarixda o'chmas iz qoldirdi.

Xiva naqqoshlik maktabi. Xiva naqshi Samarqand, Toshkent, Farg'ona, Buxoro naqshidan tubdan farq qiladi. Xiva naqshida asosan zangori va yashil ranglar juda ko'p ishlatilgan. Islimiy naqsh kompozitsiyasida novda, marg'ula, shukufta, barg, no'xat, gul, oddiy oyguldan tashkil topadi. Ko'pincha yulduz hosil qiluvchi girihlar ishlatilib, orasi spiralsimon islmiy naqsh bilan boyitilgan. Xiva naqshlari umuman madoxilli naqshlar asosida tuziladi. Islimiy naqsh esa spiralsimon mayda qilib ishlanadi. Xiva naqqoshlik maktabining yorqin namoyandalari Abdulla Boltayev, Ro'zimat Masharipov, Odamboy Yoqubov, Eshmurod Sapayev va boshqalar.

Buxoro va Samarqand naqqoshlik maktablari. Buxoro naqshi kompozitsiyalarining murakkabligi va jozibadorligi bilan ajralib turadi. Buxoro naqshlarida murakkab girihlar aniq va puxta o'lchamda ishlatilishi, o'simliksimon naqshlarning yaproq, meva, gul barglar ritmiga alohida e'tibor berilishi bilan farqlanadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Samarqand naqshlari Toshkent, Farg'ona naqshlariga o'xshab ketadi. Samarqand naqshlari o'ta guldorligi, barg va gullarining o'ta harakatchanligi, jonliligi bilan farq qiladi. Naqshlar avval zangori, keyin esa yashil rang gammasida ishlangan.

Usta Rahmonqul, usta Jamoliddin, usta Abduzoxid, usta Sharif, usta Alimjon, usta Boqi, keyinchalik usta Jalol va Bolta Jalilovlar kabi naqqoshlar Samarqand naqqoshlik maktabini yaratilishiga asos soldilar va uning rivojlanishiga ulkan hissa qo'shdilar.

O'zbekiston xalqlarining tarixi, qadriyatleri, ilm-fan madaniyati durdonalarini har tomonlama ilmiy o'rganish va tahlil etish Qoyat muhimdir. "Bugun bizning oldimizga shunday tarixiy imkoniyat paydo bo'ldiki, - degan edi Prezidentimiz I.A.Karimov, - biz bosib o'tgan yo'limizni tanqidiy baholab, milliy davlatchiligimiz negizlarini aniqlab, buyuk madaniyatimiz tomirlariga qaytib, o'tmishdagi boy an'analarni yangi jamiyat qurilishiga tadbiiq etmog'imiz kerak". Shu maqsadda respublikamiz hukumatining qator hujjatlari Vatanimizning har tomonlama jahon andozalari asosida rivojlanishga

qaratilmoqda. Jumladan, yoshlarga ta'lim-tarbiya berishda madaniyatimiz, qadriyatlarimiz, milliy san'atimiz namunalaridan, ota-bobolarimiz tomonidan yaratilgan va butun jahonga mashhur bo'lgan ajoyib san'at namunalaridan keng foydalanishga katta ahamiyat berilmoqda.

Ajdodlarimiz tajribalari yoritilgan adabiyotlarni ham yetarli deb bo'lmaydi. Bundan tashqari ajdodlarimiz boy tajribalarini hozirda hunar o'rgatilayotgan joylarda chunonchi: oliy o'quv yurtlari, o'rta maxsus kasb-hunar ta'lim muassasalarida, shaxsiy usta-shogird asosida o'rgatilayotgan ustaxonalarda, qo'shimcha ta'lim muassasalarida usta va shogirdni sharqona odobi to'liq o'rgatilmashligi o'quvchi-yoshlarimizni ahloq-odobiga va bilim darajasiga, umuman ular ma'naviyatining shakllanishiga salbiy ta'sir ko'satayotganligining guvohi bo'lamiz.

Shuning uchun ajdodlarimiz qoldirgan ma'naviy merosidan to'g'ri va unumli foydalanish lozim. Shunda ajdodlarimiz ma'naviy merosiga bo'lgan hurmat-e'tibor kuchayadi; o'z ota-onasiga, ustoziga, o'rtoqlariga, xullas, insonlarga bo'lgan hurmati oshadi; ularning shu hunarni qiyomiga yetkazib o'rganishlarida asos bo'lib xizmat qiladi.

O'zbek xalq amaliy san'ati qadimiyligi, madaniyatining boy hamda serqirraligi bilan butun dunyoga mashhurdir. Samarqand, Buxoro, Xiva, Termiz, Toshkent, Farg'ona va boshqa shaharlardagi har bir tarixiy obida, har bir xalq amaliy bezak san'ati namunasi ajdodlarimiz tomonidan yaratilgan takrorlanmas, bebaho san'at asarlari bo'lib, jahon madaniyati dundonalari qatoridan o'rin olgan.

Asrlar davomida orttirilgan madaniy va ma'naviy boyligimiz, xususan, o'zbek xalq amaliy bezak san'atining eng ko'p rivojlangan turlari: naqqoshlik, ganchkorlik, yog'och o'ymakorligi, toshtaroshlik, suyak o'ymakorligi, kandakorlik, pichoqchilik, zargarlik, kashtachilik, ustalarning haqiqiy asl nomlari, o'ziga xos maktablari, yaratgan uslublari sobiq Sho'ro tuzumi davrida asta-sekin yo'qolib ketish xavfi ostida qolgan edi.

Bugungi kunda mustaqil respublikamizda xalqimizning asrlar bo'yi yaratgan ijodiy mehnati natijasida yaratgan amaliy bezak san'atini ko'z qorachig'iday saqlash, qadrlash, ulardan amaliy foydalanish, ular orqali yoshlar estetik didini o'stirish hamda yuksak madaniyatli kishilar qilib tarbiyalashga keng imkoniyatlar ochildi. Al-Farobiy, Abu Rayxon Beruniy, Abu Ali Ibn Sino, Al-Xorazmiy, Imom Buxoriy, Bahovuddin Naqshband, Ahmad Yassaviy, Alisher Navoiy, Kamoliddin Behzod, Zahiriddin Bobur kabi jahonga mashhur olim, shoir va musavvirlar go'zallikka intilishga chaqirganlar. Bobomiz Amir

Temur hunar va ilm egalari, yirik mutaxassis olimlar yordamiga tayanib matematika, geometriya, me'morchilik, astronomiya, adabiyot, tilshunoslik, tarix, musiqa, tasviriy san'at va xattotlik kabi sohalarni rivojlantirishga katta axamiyat berdi. Shaharlarning har tomonlama chiroyli va ulug'vor qilishga intilgan.

IX-X asrlarda Turonda naqqoshlik san'ati jadal rivojlandi. Me'morchilikda g'isht qadab naqsh solish yuksak darajada taraqqiy etdi. Binolarning ichki tomonlariga ganch, yog'och o'ymakorligini qo'llash yuksak rivoj topdi. Ayniqsa, maqbaralarning peshtoqlari devor va ravoqlari ganch naqshlar bilan juda nafis bezatilgan.

Amir Temur, Alisher Navoiy, Abu Rayxon Beruniy, Abu Ali Ibn Sino, Al-Xorazmiy, Nizomiy Ganjaviy, Nosir Hisrav, Kamoliddin Behzod, Maoniy, Firdavsiy, Umar Hayyom, Bobur kabi jahonga mashhur olim, shoir va naqqoshlar binolarimizni kishilar hayolini o'ziga tortuvchi, tabiatning go'zal manzaralariga monand naqshlar bilan bezashga chaqirganlar. Kishilarni go'zallik bilan yaqin do'st, birodar bo'lishga undaganlar.

Chunonchi, Samarqandning eski shahar markazi, ya'ni Registonda savlat to'kib turgan Sherdor madrasasiga bir nazar solaylik. Uning peshtoqlari, bahaybat gumbazlari va chiroyli minoralari, rang-barang sirli koshinlari hamda nafis, hashamatli, dabdabali ishlangan jimjimali qoplamasi kishini hayratga soladi. Ushbu madrasa boshqa me'moriy yodgorliklar singari o'z mazmuniga va tarixiga ega.

Buxorodagi Ashtarxoniylardan Muhammad Imomqulixon davrida xonning eng ishonchli hamda yaqin kishi, ya'ni Samarqand hokimi Yalangto'shbiy Bahodir nihoyatda boyib ketgandan so'ng, Samarqand Mirzo Ulug'bek nomidagi madrasaning qarshisida 1629-1636 yillarda zamonasini, mu'jizasi hisoblangan Sherdor madrasasini qurdirgan. Bu ajoyib bino shaharning ko'rkiga ko'rk qo'shib, barcha shoiru-olimu, ulamo-yu fuzalolar va shahar xalqining olqishiga sazovor bo'ladi. Yalangto'shbiy Bahodir me'mor Abdu Jabbor oldiga hych bir narsada o'zining ulug' ajdodlaridan qolishmasligini naqsholar orqali xalqqa yetkazish vazifasini qo'ygan. San'at kalitini egallagan mashhur me'mor o'z oldiga qo'yilgan falsafiy fikrni naqsh tili bilan xalqqa unsiz ovozda yetkaza bilgan. Sherdor madrasasining bosh fasadi jozibali chiqqan bo'lib, uning peshtoqi mutanosib (simmetrik) qilib ramziy naqshlar bilan bezatilgan, qizg'ish zarhal yo'lbarssimon sherlar nozik ohularga quvib yetib tashlanayotgan va ularning yurtidan kulib turgan odam qiyofali quyosh esa zarhal yog'du bilan hoshiyalangan. Ularning atroflariga islmiy naqshu nigorlar ishlangan.

XULOSA

Tasvirda epchil, kuchli, yengilmas sher ramziy ma'noda Yalangto'sh Bahodirga ishora qilingan, uning muqoyasi qilib kuchsizlik ramzi tariqasida ohu tasvirlangan. Quyosh esa o'sha davr va hayot ramzi tariqasida olingan. Zangori rangli koshinlar orqali koinotni va tinchlikni, noziklik o'simliksimon gul naqshlar orqali bog'u bo'stonni, tabiatni aks ettirgan.

REFERENCES

1. K.M.G'ulomov, S.S.Bulatov Sharqona usta shogird odobi. -O'zROO'MTV o'quv adabiyotlari, jurnal va byuletenlarni nashrga tayyorlash markazi, 2000. 120 bet.
2. M.Imomnazarov Ma'naviyatimizning takomil bosqichlari. -T.: Sharq, 1996, 46 bet.
3. M.X.Mirzaahmedov Yog'och o'ymakorligi. -T.: O'qituvchi, 1995. 62 bet.
4. M.K.Mirzahmedov Boshlang'ich naqsh ishlash metodikasi. -T.: O'qituvchi, 1976. 56 bet.
5. M.T.Semenova Narodnoye iskusstvo i yego problemy. -M.: 1977. 117 ctr.
6. Q.Q .Qosimov Naqqoshlik. -T.: O'qituvchi, 1990. 97 bet.
7. S.A.Solovev Dekorativnoye oformleniye. -M.: 1987. 56 ctr.
8. S.S.Bulatov Rangshunoslik. -T.: O'qituvchi, 2009. 160 bet.
9. S.S.Bulatov va M.Ashirov Amaliy san'at atamalar lug'ati. -Toshkent: Ensiklopediya bosh red., 1991. 86 bet.